

การพัฒนาแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

The Operational Development Model of Buddhist Oriented Schools in The 4.0 Era of Educational Institutions under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 3

พระมหาสมหมาย บрисาร¹ และ ชุตินา มุสิกานนท์²

Phramaha Sommai Borisan¹ and Chutima Musikhanon²

Article History

Received : August 19, 2019

Revised : My 25, 2020

Accepted : May 25, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 2) ตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญระดับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 คน ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และขั้นตอนที่ 3 การประเมินความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 318 คน สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 มี 6 องค์ประกอบ คือ (1) ด้านการจัดการเรียนการสอน (2) ด้านการใช้สื่อการเรียน (3) ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ (4) ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน (5) ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตและ (6) ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ทั้ง 6 ด้าน พบว่า มีการดำเนินงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้นตามอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมแต่ละด้านและรายข้อมีความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : รูปแบบการดำเนินงาน ; โรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ; การพัฒนาแบบ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, Doctoral Student in Education Administration, Faculty of Education, Western University

² รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, Associate professor, Faculty of Education, Western University

ABSTRACT

The purposes of this research were first, to study the components of the operational development model of Buddhist oriented schools in the 4.0 era of educational institutions under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 3. Secondly, the purpose aims to examine the appropriateness and the possibility of the operational development model of Buddhist oriented schools in the 4.0 era of educational institutions under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 3. The research methods applying to this study were integrating [or combining] quantitative and qualitative research under three steps: step one: interview 21 school administrative experts; step two: group discussion from nine experts; step three: evaluating the opinions of 318 people. The statistics used were including percentage, mean, standard deviation, median and interquartile range.

The results of the research were as follows: 1) the operational development model of Buddhist oriented schools in the 4.0 era of educational institutions under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 3 consisted of 6 components including (1) teaching and learning management, (2) educational media, (3) learning resources, (4) the atmosphere of the schools, (5) the management of basic life activities, and (6) the Buddhist activities and 2) The operational development of Buddhist oriented schools in the 4.0 era of educational institutions under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 3 show the overall performance as following the identity of Buddhist school with a very appropriate operation and high standard. good standard,

Keywords : Development of Operational Model ; Buddhist Oriented Schools in the 4.0 era ; Educational Institutions

บทนำ

การจัดการศึกษาถือเป็นหน้าที่ของรัฐตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งระบุว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล

สถานศึกษาเป็นสถาบันทางการศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่สามารถพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ควบคู่กับความมีคุณธรรม จริยธรรมและมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แต่สภาพปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม เทคโนโลยีทันสมัยมีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา คือ การเป็นคนดี คนเก่งและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ที่ต้องพัฒนาเพื่อให้สังคมไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา ที่มั่นคงและน่าอยู่สืบไป

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับชีวิตของคนไทยมายาวนาน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดามีฐานของการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาอบรมสั่งสอนภายใต้ความรัก ความเอื้ออาทรและความอบอุ่นของครอบครัว มีการดำเนินชีวิตตามวิถีธรรมอย่างสงบสุข มีจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างงดงามด้วยคุณธรรมและจริยธรรมภายใต้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและภูมิปัญญาไทยและให้ความสำคัญกับคำว่า “ศึกษา” ซึ่งตรงกับคำในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาว่า “สิกขา” หมายถึง การศึกษา (Education) พระพุทธศาสนาถือว่าหลักของสิกขานี้เป็นหลักธรรมที่มีความหมายครอบคลุมถึงการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา จนสามารถกล่าวได้ว่า เรื่องของการศึกษาเป็นพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและของชีวิตที่แท้จริง เป็นการฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟังจนถึงระดับการดำเนินชีวิตของ

นักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กันช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปได้อย่างชัดเจน พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขาและอธิปัญญาสิกขาหรือเรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ มีปัญญารู้และเข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมและแสวงหาปัญญา มีคุณธรรมเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต โดยมีแนวคิดหลักที่สำคัญของการจัดสถานศึกษาที่จะดำเนินการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธใน 6 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียน ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตและด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (Dhammasiri, 2009)

สภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ในฐานะที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติมีการวิเคราะห์จุดเน้น รายละเอียดและรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจถึงแนวคิดวิธีการและมีการวางแผนการพัฒนาที่ชัดเจน เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักการ ครอบคลุมและสัมพันธ์กับงานด้านอื่น ๆ ของสถานศึกษาและให้บรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ คือพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ จากสภาพการปฏิบัติที่ผ่านมาโรงเรียนวิถีพุทธได้ดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควรและมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจและทักษะกระบวนการดำเนินงานของครูผู้สอนและไม่เป็นไปตามอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เพื่อเป็นสารสนเทศนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

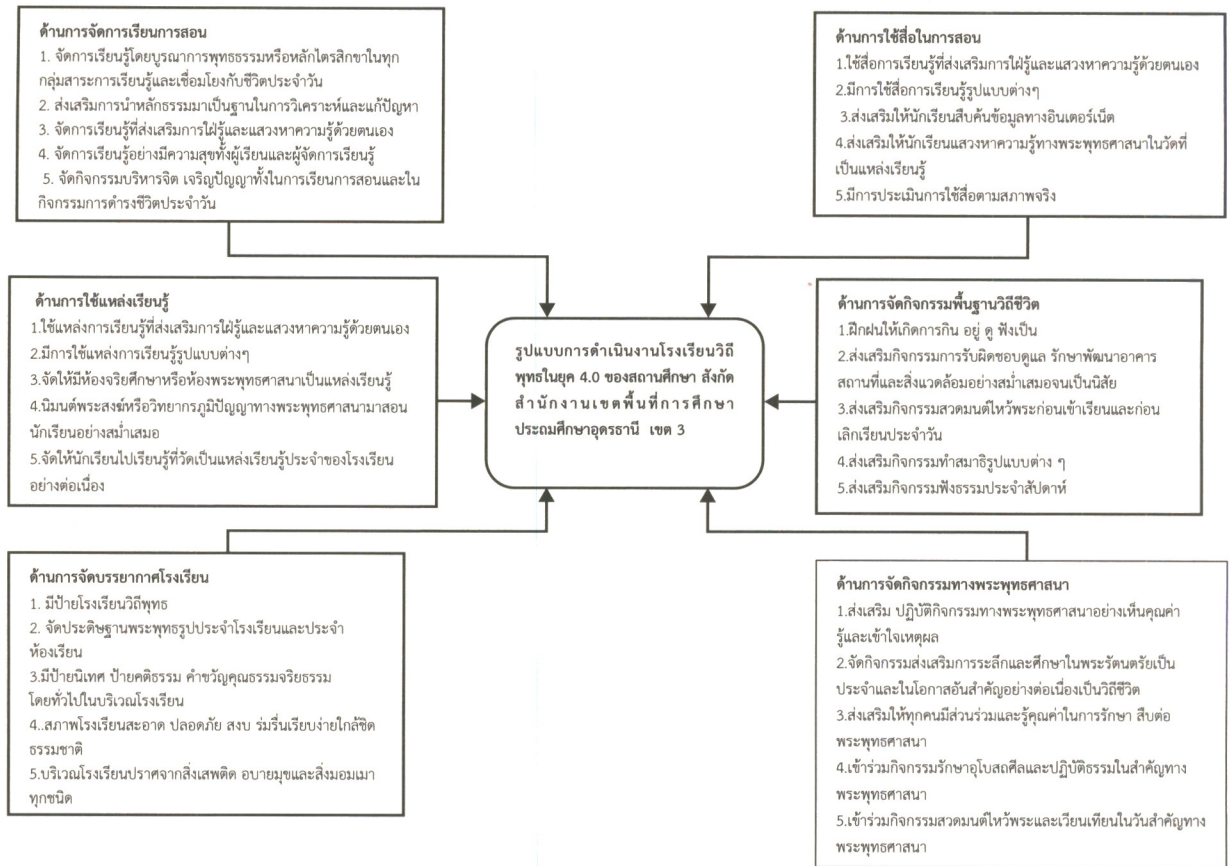
1. เพื่อพัฒนารูปแบบของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

2. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางราชการ เอกสารทางการบริหารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ (Mahachulalongkornvidyalaya University, 2003) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dhammasiri (2009) สรุปได้ว่ารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 มีองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ 1. ด้านการจัดการเรียนการสอน 2. ด้านการใช้สื่อการเรียน 3. ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ 4. ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน 5. ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตและ 6. ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวคิดตั้งได้กล่าวมาแล้ว จึงประมวลองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่สมัครร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 จำนวน 318 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปตามเกณฑ์กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 318 คน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 21 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เน้นการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหรือที่เรียกว่าการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทั่วไป ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 21 คน เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ 4) ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน 5) ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต และ 6) ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ลักษณะ เป็นแบบคำถามปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางที่ใช้ ในการวิจัยครั้งนี้คือข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  2. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล
  3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบ
  4. จัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ต่อไป
- สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการ ตามรายละเอียด ดังนี้

รอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์และวิจารณ์อย่าง กว้างขวางในทุกประเด็น การรวบรวมข้อมูลครั้งที่ 1 ใช้การสัมภาษณ์ แบบไม่เป็นทางการ พูดคุยสนทนากับผู้เชี่ยวชาญโดยมีรายการ ตั้งคำถามปลายเปิด แทนการส่งคำถามไปให้ก็ได้ ซึ่งจะทำให้ได้ ความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและตรงประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ

รอบที่ 2 ใช้แบบสอบถามที่ได้จากการรวบรวม ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบคำถามปลายเปิดในรอบที่ 1 มาสร้างคำถามปลายปิด แบบประเมินค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด โดยมีความหมายค่าน้ำหนัก ของคะแนนในแต่ละระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง เป็นไปได้มากที่สุดหรือเห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง เป็นไปได้มากหรือเห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง เป็นไปได้ปานกลางหรือเห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เป็นไปได้น้อยหรือเห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เป็นไปได้น้อยที่สุดหรือเห็นด้วยน้อยที่สุด

รอบที่ 3 ก่อนส่งให้ตอบรอบที่ 3 ได้นำคำตอบรอบที่ 2 มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่าง ควอไทล์ในแต่ละข้อ แล้วใช้คำถามนั้นสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับใหม่ โดยเพิ่มค่า มัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ไว้พร้อมกับแจ้งให้ผู้เชี่ยวชาญ ท่านนั้นทราบว่า ผลการตอบรอบที่ 2 คำตอบอยู่ในตำแหน่งใดและ ให้ผู้เชี่ยวชาญนั้นทบทวนคำตอบและตอบกลับอีกครั้ง ซึ่งในการ ตอบรอบนี้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะทราบว่าตนมีความคิดเห็น แตกต่างหรือไม่แตกต่างไปจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

เพียงไร และจะได้พิจารณาว่าตนเห็นด้วยกับความสอดคล้อง ในความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนอื่นๆ หรือไม่ หากไม่เห็นด้วย ก็ให้แสดงเหตุผลประกอบยืนยันคำตอบนั้น

รอบที่ 4 นำคำตอบที่ได้ในรอบที่ 3 มาวิเคราะห์หาค่า มัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ใหม่และจัดพิมพ์ค่าใหม่เช่นเดียวกับรอบที่ 3 แล้วจัดส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบใหม่อีกครั้งเป็นรอบ สุดท้าย ซึ่งทำเหมือนรอบที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ฐานนิยมมัธยฐาน ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามลำดับ ขั้นตอน ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบ ความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับ ความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎีหรือผลงานวิจัยเพื่อให้ทราบถึงลักษณะ ที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่างๆ มาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยง ข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลข แต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาที่มี รายละเอียดและลุ่มลึก และมีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของ ข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือข้อมูล จากเอกสาร

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็น สัมภาษณ์ และข้อมูลจากเอกสารต่างๆ จะถูกนำมาวิเคราะห์และ ประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผลซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการ พรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการ แล้วดำเนินการเขียนรายงานเพื่อชี้ให้เห็นรูปแบบการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุดรธานี เขต 3

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 มี 6 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 1.2 ด้านการใช้สื่อการเรียน
- 1.3 ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้
- 1.4 ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน
- 1.5 ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตและ
- 1.6 ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ผลการประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ 21 คน ในรอบที่ 2 และที่ 3 ปรากฏดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยควอไทล์ การประเมินจากผู้เชี่ยวชาญต่อองค์ประกอบหลักในภาพรวม

รายการ	มัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์
1 ด้านการจัดการเรียนการสอน	5.00	0.00
2 ด้านการใช้สื่อการสอน	5.00	0.00
3 ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้	5.00	1.00
4 ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน	5.00	1.00
5 ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	5.00	1.00
6 ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	5.00	1.00

ตารางที่ 2 ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ การประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ต่อองค์ประกอบในภาพรวม

ข้อที่	รายการ	มัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความหมาย
1	ด้านการจัดการเรียนการสอน	5.00	0.00	สอดคล้อง
2	ด้านการใช้สื่อการสอน	5.00	0.00	สอดคล้อง
3	ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้	5.00	0.00	สอดคล้อง
4	ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน	5.00	0.00	สอดคล้อง
5	ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	5.00	0.00	สอดคล้อง
6	ด้านจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	5.00	0.00	สอดคล้อง

2. รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0

ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ทั้ง 6 ด้าน ในภาพรวมแต่ละด้านและรายข้อมีความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$) โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 2.1 ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน ($\bar{X} = 4.17$) 2.2 ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ($\bar{X} = 4.16$) 2.3 ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.16$) 2.4 ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.07$) 2.5 ด้านการใช้สื่อการสอน ($\bar{X} = 3.97$) 2.6 ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.93$) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการประเมินรูปแบบการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ในภาพรวมแต่ละด้านของผู้เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา 6 ด้าน	ระดับผลการประเมิน		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ความหมาย
1 ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.07	0.57	มาก
2 ด้านการใช้สื่อการสอน	3.97	0.58	มาก
3 ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้	3.93	0.60	มาก
4 ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน	4.17	0.55	มาก
5 ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	4.16	0.51	มาก
6 ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.10	0.57	มาก
รวมเฉลี่ย	4.07	0.47	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการทำเทคนิคเดลฟายของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน ทั้ง 3 รอบและนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คน ทุกคนมีความเห็นร่วมกันว่ารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียน การสอน ด้านการใช้สื่อการเรียน ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรม

พื้นฐานวิถีชีวิต และด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Uppasod (2007) เรื่องการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมเพื่อกายภาวนา ในโรงเรียนวิถิพุทธ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 วิธีการศึกษาวิจัยเป็นแบบบูรณาการระหว่างการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า ในด้านเอกสารโรงเรียนวิถิพุทธเป็นโรงเรียนที่นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมไทยในการดำรงชีวิต โดยเน้นหลักไตรสิกขาและปัญญาวัตรธรรม เป็นพื้นฐานการพัฒนาผู้เรียน ส่วนในภาคสนาม โรงเรียนวิถิพุทธได้นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมเพื่อกายภาวนาของนักเรียนตามเกณฑ์โรงเรียน วิถิพุทธ ด้านการเรียนการสอน นักเรียนได้นำหลักพุทธธรรมด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับดีมาก และนักเรียนได้นำหลักธรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม ความกตัญญูกตเวที, ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับปานกลาง มีการนำหลักธรรมด้านความเพียรพยายาม มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับน้อย และมีการนำหลักธรรมด้านความใฝ่รู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ด้านกิจกรรมเสริม ทางโรงเรียนมีกิจกรรมหลากหลาย เช่น การสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าห้องเรียน การเข้าค่ายพุทธบุตรการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ Khaewchan (2014) ได้ทำการวิเคราะห์การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทและข้อเสนอแนะ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากและยังพบอีกว่าด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

2. รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาคอุดรธานี เขต 3 จำแนกตามองค์ประกอบ 6 ด้าน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการจัดบรรยากาศโรงเรียน พบว่า โรงเรียนจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขทั้งผู้เรียนและครูผู้สอน โรงเรียนจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและ

ในกิจกรรมการดำรงชีวิต และโรงเรียนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย และโรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า โรงเรียนจัดให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระและเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ พบว่าโรงเรียนจัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ Somya (2009) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านการจัดวิถิพุทธสู่การเรียนรู้และด้านเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถิพุทธและชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 1) การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก 13 ข้อ มีความคิดเห็นระดับปานกลาง 1 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย คือ กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ในการบริหารจัดการให้ชัดเจน แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมทั้งบ้าน วัด โรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติการรายปีที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายตามลำดับ 2) การจัดวิถิพุทธสู่การเรียนรู้ ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย คือ จัดบริเวณโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสพติด อดบวมเมาทุกชนิด จัดสภาพโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย รมรื่นใกล้ชิดธรรมชาติและจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและห้องเรียนอย่างเหมาะสมตามลำดับ ซึ่งก็สอดคล้องกับ Aeknipon and Musikanon (2018) ที่พบว่า งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะผู้วิจัยได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารจัดการบรรยากาศสภาพแวดล้อมและ

สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ด้วย
3) การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ตามความคิดเห็น
ของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการดำเนินงานโรงเรียน
วิถีพุทธในยุค 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำ
ผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. สถานศึกษาควรจัดสรรทรัพยากรการบริหารและ
สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
ของสถานศึกษาขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธตาม
อัตลักษณ์ที่กำหนดไว้

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำในการน้อมนำ
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการดำเนินงาน
โรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง
และสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อให้คณะทำงานได้มีกำลังใจในการทำงาน
ร่วมกันและขยายเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธอย่างมีประสิทธิภาพ

สู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบการดำเนินงาน
โรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน
โรงเรียนวิถีพุทธร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษา เครือข่าย
ในเขตพื้นที่การศึกษา ท้องถิ่น สังคมและประเทศ เพื่อสร้าง
ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของ
สถานศึกษาในอนาคตสืบไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่ควรจะศึกษาค้นคว้า
วิจัยต่อไป ดังนี้

1. ปัจจัยแห่งความร่วมมือในการขยายเครือข่าย
การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา

2. รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในยุค 4.0
ตามหลักไตรสิกขาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

References

- Aeknipon, P. and Musikanon, C. (2018). *Kānphatthana rūpbāp kānboṛihan ngān wichākān thī mī prasitthiphon nai rōngriān prathom suksā sangkat samnakngān khēt phūnthī kānsuksā prathom suksā nakhōṅ phanom khēt nung* [The development of an effective academic administration model in primary school Under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 1 (Unpublished doctoral dissertation)]. Western University, Bangkok, Thailand.
- Dhammasiri, B. (2009). *Kānphatthana rūpbāp kānboṛihan rōngriān withī phut sangkat samnakngān khēt phūnthī kānsuksā nōng buā lam phū khēt nung* [Developing a Model for the Administration of Buddhist Oriented Schools under the Office Nong Bua Lam Phu Educational Service Area 1]. The 6th KU-KPS Conferences, 1054-1064.
- Khaewchan, S. (2014). *Kānboṛihan rōngriān withī phut khōng rōngriān nai sangkat samnakngān khēt phūnthī kānsuksā matthayommasuksā khēt sīsipsōng* [Administration of Buddhist Way Schools of Schools under The Area Office Secondary Education, Region 42 (Unpublished master's thesis)]. College Mahachula longkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand.
- Khichpreedaborisuth, B. (2006). *Sathiti phūā kānwichai (Phim khrang thī 4)* (Statistics for research (4th edition). Bangkok : Chamchuri Product.

- _____. (2008). *Rabīap withikān wīchai thāng sangkhommasāt*. (Phim khrang thī sip) (*Research Methodology in Social Sciences. (10th edition)*). Bangkok : Chamchuri Product.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30;607-610.
- Mahachulalongkornvidyalaya University. (2003). *Rōngriān withī phut, Bangkok, (Buddhist Oriented School)*. Printing Factory Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phradhammapitaka, (P. A. Payutto). (2003). *Sū kānsuksā nāo phut. Phim khrang thī 2 [To Buddhist education]*. Bangkok : Organization Cargo and parcel delivery (ETO).
- Phra Prayoon Uppasod (Kittikuno). (2007). *Wikhro lak phut tham thī chai nai krabūānkān riān kānsōṅ læ kitchakam soēm phūā kāi phāwana nai rōngriān withī phut [Analyze the Buddhist principles used in the teaching and learning process and additional activities for physical prayer in the Buddhist way school]*. Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand.
- Somya W. (2009). *Suksā saphāp kāndamnāen ngān rōngriān withī phut khōng rōngriān nai sangkat samnāngān khēt phūnthī kānsuksā yaso thōṅ khēt 1 [To study the operating conditions of the Buddhist way schools of schools under Office of Yasothon Educational Service Area 1 (Unpublished master's thesis)]*. Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani, Thailand.